

Bielsk Podlaski

Pierwsi ludzie mieszkali już tutaj w pradziejach. Stałe osadnictwo rozpoczęło się we wczesnym średniowieczu. Miejscowość znana z wpisów do ruskich letopisów z połowy XIII w. Pierwszy raz Bielsk wymieniono w dokumencie politycznym w 1366 r. Wówczas wchodził on w skład państwa litewskiego. Tereny te najeżdżały wojska krzyżackie, a rywalizowało o nie też Mazowsze. Drugiego stycznia 1430 r. wielki książę litewski Witold ustanowił i uposażył tutaj wójta miejskiego. Bielsk był już wówczas rozwiniętym ośrodkiem gospodarczym i handlowym na szlaku z Korony na Litwę i z Brześcia na Zachód. Był też „stacją” królewską na trasie z Krakowa do Wilna. Osiemnastego listopada 1495 r. uzyskał przywilej magdeburski. Niebawem wykształciły się władze miejskie z dwoma burmistrzami, ustalono herb miejski – woła w biegu. Do znacznej zamożności doszedł miejscowy ród mieszczański Sieheniów. Miasto było siedzibą starosty hospodarskiego, który zarządzał okolicznymi dobrami i puszciami. W 1501 r. odbył się tutaj zjazd panów rady litewskiej w sprawie elekcji Aleksandra Jagiellończyka i unii z Koroną. Inny, podobny zjazd, odbył się w 1564 r.

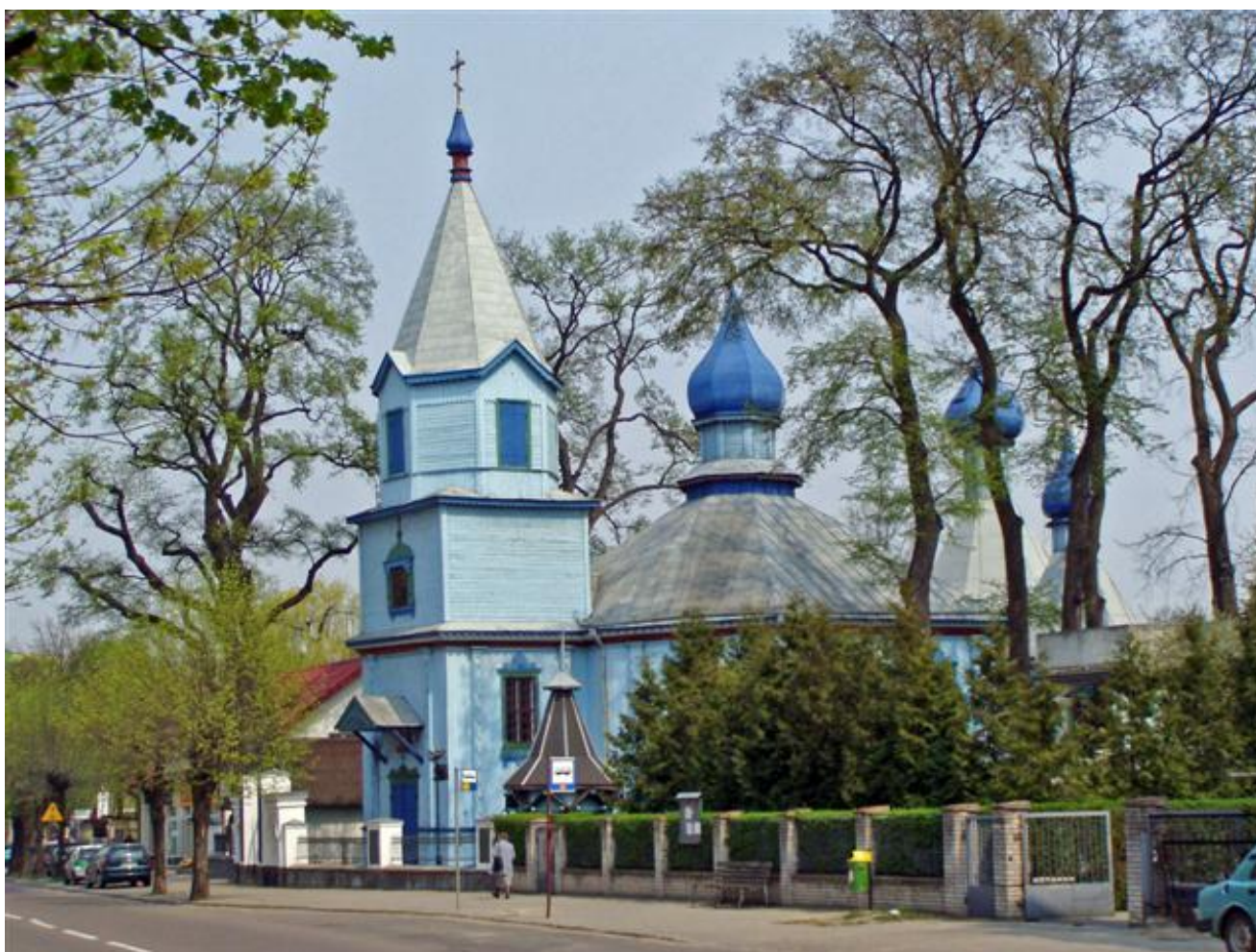
Bazylika Mniejsza pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny i św. Mikołaja (fot. B. Komarzewski)

W Bielsku istniały świątynie dwóch obrządków chrześcijańskich: rzymskokatolickiego (ksiądz Hieronim, 1446, świątynia Narodzenia Najświętszej Maryi Panny) i prawosławnego (XV w., cerkiew Preczystej, a później inne i monaster św. Mikołaja). W 1487 r. bielską komorę celną wydzierżawiono Żydom, którzy w 1542 r. mieli tutaj swą bóżnicę. W 1566 r. Zygmunt August w związku z zabiciem w Bielsku Żyda posądzonego o mord rytualny wydał ogólnopolski przywilej

biorący wyznawców mojżeszowych w obronę. Miasto skutecznie broniło się przed osadnictwem żydowskim do XIX w.

W latach 1507-1513 oprawę na Bielsku miała księżna Helena Iwanowna, wdowa po Aleksandrze Jagiellończyku.

Bielsk był bogato uposażony w ziemię. Na gruntach miejskich założono wsie miejskie: Augustowo, Młodzianowo (Stryki), Koszczyno (Szastały), Stanisławowo (Widowo), Piotrowo (Parcewo) i Spiczki. Miasto rozwijało się gospodarczo, ale w pierwszej połowie XVI w. wraz ze wzrostem znaczenia szlachty w państwie, straciło na znaczeniu politycznym. Administracyjnym centrum ziemi bielskiej został sąsiedni Brańsk, gdzie od dawna odbywały się sądy i sejmiki ziemskie. W 1569 r. Bielsk wraz z całym Podlasiem wszedł w skład Korony.

Cerkiew św. Michała (fot. B. Komarzewski)

Po 1596 r. świątynie prawosławne przystąpiły do unii brzeskiej (Preczysta, Troicka, Zmartwychwstania Pańskiego) z wyjątkiem cerkwi i monasteru św. Mikołaja. Unicy prowadzili z prawosławnymi długie i ostre spory o wpływy w mieście, szczególnie o świątynię Bogojawlenia Gospoda (Soborną). Nie przeszkodziło to im jednak na wspólne pozbycie się z miasta arianina Iwana Tyszkowica, którego ostatecznie spalono na stosie w 1611 r. w Warszawie. Miasto znacznie ucierpiało w trakcie wojen XVII i początku XVIII w., ale głównie na skutek częstych epidemii. Centrum gospodarcze niegrodowego starostwa bielskiego znajdowało się w Hołowiesku, gdzie na początku XVII w. wzniesiono drewniany, a sto lat później murowany dwór.

W 1633 r. założono klasztor karmelitów. W drugiej połowie XVIII w. wzniesiono murowany

klasztór i świątynię, obiekty zachowane do dzisiaj. Władze pruskie skasowały zakon na początku XIX w.

Kościół pw. Matki Bożej z Góry Karmel (fot. B. Komarzewski)

W 1764 r. z Brańska przeniesiono sądownictwo ziemskie do Bielska, ale w 1792 r. powróciło ono do Brańska. Izabela Branicka, siostra króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, poleciła wzniesić w Bielsku murowaną świątynię parafialną i ratusz. Obiekty te istnieją do dzisiaj.

Po trzecim rozbiórze Polski Bielsk awansował na siedzibę powiatu. W mieście urodził się i wychowywał znany historyk i prawnik Józef Jaroszewicz (1793-1860), profesor Uniwersytetu w Wilnie.

Ratusz z 1779 r. (fot. B. Komarzewski)

W 1839 r. administracyjnie zniesiono Kościół unicki, a wyznawców włączono do Cerkwi prawosławnej.

W czasie powstania styczniowego szczególnym okrucieństwem wsławił się w Bielsku powiatowy naczelnik wojenny Ignacy Borejsza, odpowiedzialny za spacyfikowanie wsi Pruszanek, Baranki i Łukawica.

Ulica Mickiewicza – widok z lotu ptaka (fot. B. Komarzewski)

W połowie XIX w. Żydzi bielscy odłączyli się od podległości swym współwyznawcom z Orli i utworzyli własny samorząd. Wznieśli trzy domy modlitwy i założyli cmentarz. W następnych dziesięcioleciach zdominowali miasto pod względem gospodarczym i demograficznym. W 1897 r. na 7464 ogółu mieszkańców, stanowili 54,5 proc. Rozwijali tutaj drobny przemysł, handel i rzemiosło. Dużym impulsem do działań gospodarczych było uruchomienie linii kolejowej Brześć – Grajewo w 1873 i Bielsk – Hajnówka w 1894 r. W mieście stacjonował garnizon wojsk rosyjskich.

Latem 1915 r. wielu mieszkańców Bielska ewakuowano w głąb imperium carskiego. Rosjanie spalili główne obiekty w mieście (dworzec kolejowy, mosty i in.). W okolicy toczono potyczki z Niemcami, którzy miasto zajęli w połowie sierpnia 1915 r. W końcu 1918 r. grupa ziemian i duchowieństwa z terenu powiatu zainicjowała utworzenie w mieście gimnazjum. Okupacja zakończyła się w lutym 1919 r. Latem następnego roku o Bielsk boje toczyły wojska polskie z bolszewickimi.

Park miejski – widok z Góry Zamkowej (fot. B. Komarzewski)

W 1921 r. miasto liczyło 4759 mieszkańców, w tym 28 proc. katolików, 21,3 proc., prawosławnych, 50,2 proc. wyznawców mojżeszowych, 0,5 proc. innych. Mieszkali oni w 648 domach. Miasto rozwijało się, działało tutaj wiele instytucji i organizacji społecznych. Wydawano kilka czasopism cyklicznych i jednodniówek.

W czasie drugiej wojny światowej po represjach sowieckich z lat 1939-1941 skierowanych głównie przeciwko Polakom, nastąpiła okupacja niemiecka. Szczególnymi represjami objęto Żydów, których po zgromadzeniu w getcie, zgładzono w 1942 r. w Treblince. Aktywnie działał ruch oporu (głównie ZWZ-AK). Piętnastego lipca hitlerowcy zgładzili w pobliskim lesie 50 osób, w tym trzech duchownych katolickich. Pośród nich był ks. Antoni Beszta-Borowski, wyniesiony na ołtarze w 1999 r. Bielsk wojska sowieckie zajęły w końcu lipca 1944 r.

Park miejski – miejsce wypoczynku (fot. B. Komarzewski)

Po wojnie miasto intensywnie się rozwijało. Do 1975 r. było siedzibą powiatu, przywróconego ponownie w 1999 r. Obecnie jest jednym z większych miast w regionie (ma powierzchnię 2701 ha) i liczy 25938 mieszkańców (według stanu na 30 czerwca 2016 r.), głównie Polaków, Białorusinów i Ukraińców.

Zbigniew Romaniuk

Dodana: 11 styczeń 2017 09:21

Zmodyfikowana: 11 styczeń 2017 09:21

Copyright © 2001 - 2020 Samorząd Powiatu Bielskiego. Wszystkie prawa zastrzeżone.